

Teresa Astramowicz-Leyk

Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie
ORCID <https://orcid.org/0000-0001-5881-2325>

Marian Lopata

Narodowy Uniwersytet „Politechnika Lwowska”
ORCID <https://orcid.org/0000-0002-6598-1319>

Postulaty programowe prawicowych i centroprawicowych partii politycznych w wyborach parlamentarnych w 2014 roku w Ukrainie

– analiza porównawcza wybranych zagadnień

Streszczenie: Celem zaprezentowanych badań jest przedstawienie wybranych zagadnień programów wyborczych prawicowych i centroprawicowych zwycięskich stronnictw politycznych w przedterminowych wyborach w 2014 r. w Ukrainie. W artykule dokonano analizy porównawczej programów wyborczych poszczególnych partii politycznych, które przekroczyły klauzulę zaporową. Przedstawiono także charakterystykę ideologiczną i programową ukraińskich partii politycznych według Comparative Manifesto Project. Wykazano, że programy wyborcze prawicowych i centroprawicowych partii mają wspólne cechy: szczególnie negatywne nastawienie wobec polityki Rosji, natomiast są przeważnie bardziej pro-unijne i euroatlantyczne. W Ukrainie partie prawicowe i centroprawicowe, które przekroczyły próg wyborczy w wyborach parlamentarnych, w większym stopniu opowiadały się za wzmocnieniem pozycji języka ukraińskiego jako państwowego i za większą integracją z UE, decentralizacją i zwalczaniem korupcji, odzyskaniem straconych terytoriów, reintegracją Krymu i Donbasu. Większość partii prawicowych lub centroprawicowych w Ukrainie, które przekroczyły próg wyborczy, to partie konserwatywne.

Słowa kluczowe: programy wyborcze, prawicowe partie polityczne, Ukraina, wybory parlamentarne, próg wyborczy, różnice programowe

Wstęp

Celem niniejszych badań jest przedstawienie zagadnień ideologicznych i programowych ukraińskich partii politycznych, które rywalizowały o władzę w Ukrainie w wyborach parlamentarnych w przedterminowych wyborach w 2014 r. Jako hipotezy badawcze przyjęto twierdzenia, że: 1) wpływ na zarządzanie tych wyborów miała sytuacja polityczna, jaka powstała w wyniku agresji Rosji na wschodnich terenach Ukrainy; 2) zajęcie Krymu i wywołana przez Rosję wojna na wschodzie Ukrainy przyspieszyła konieczność

naprawy państwa po Rewolucji Godności¹; 3) konflikt z Rosją miał wpływ na postulaty programowe partii politycznych, uczestniczących w przedterminowych wyborach parlamentarnych w 2014 r.

Podstawowe problemy badawcze zawierają się w pytaniach o to: 1) jakie kwestie społeczne podejmowały w kampanii wyborczej w swych postulatach badane ugrupowania polityczne; 2) jakie postulaty polityki zagranicznej głosili uczestnicy wyborów?; 3) jakie propozycje transformacji ustroju politycznego głosiły partie polityczne podczas rywalizacji wyborczej o władzę?

Wiodącą metodą badawczą będzie analiza instytucjonalno-prawna. Badania przeprowadzono na bazie programów wyborczych głównych sił politycznych, które w przedterminowych wyborach parlamentarnych w 2014 r. w Ukrainie uzyskały największe poparcie obywateli².

Przyczyny ogłoszenia przedterminowych wyborów w Ukrainie w 2014 r.

Od listopada 2013 r. do lutego 2014 r. w wielu miastach w Ukrainie, a zwłaszcza w stolicy Ukrainy, Kijowie, odbywały się protesty społeczeństwa przeciwko ówczesnej władzy na czele z prezydentem Wiktorem Janukowyczem. Powodem protestów była rezygnacja rządu z podpisania Umowy Stowarzyszeniowej z Unią Europejską, a potem ataki milicji na młodzież zebraną na Majdanie Niepodległości. Działania władzy doprowadziły do masowych zabójstw protestujących na Majdanie, starć z milicją oraz pozbawienia Wiktora Janukowycza stanowiska prezydenta poprzez specjalną uchwałę parlamentu ukraińskiego. W efekcie tych wydarzeń prezydent Janukowycz uciekł do Rosji i poprosił

¹ Rewolucja Godności – masowy obywatelski protest przeciwko rządowi ówczesnego prezydenta Ukrainy Wiktora Janukowycza, wspieranego przez Rosję. Zob. *Ukraina po Rewolucji Godności. Prawa człowieka – tożsamość narodowa*, red. T. Lachowski, V. Mazurenko, Uniwersytet Łódzki, Bookmarked Publishing & Editing, Łódź–Olsztyn, https://www.academia.edu/35517640/Ukraina_po_Rewolucji_Godno%C5%9Bci._Prawa_cz%C5%82owieka_to%C5%BCsamo%C5%9B%C4%87_narodowa_red._T._Lachowski_V._Mazurenko_Uniwersytet_%C5%81%C3%B3dzki_Bookmarked_Publishing_and_Editing_%C5%81%C3%B3d%C5%BA-Olsztyn_2017_262_s (dostęp: 10.02.2020); J. Hajduk, T. Stępniewski, *Wojna hybrydowa Rosji z Ukrainą: uwarunkowania i instrumenty*, „Studia Europejskie” 4, 2015, https://www.ce.uw.edu.pl/pliki/pw/4-2015_hajduk.pdf (dostęp: 10.02.2020).

² Na temat systemu partyjnego Ukrainy zob. m.in.: K. Fedorenko, O. Rybiy, A. Umland, *The Ukrainian Party System before and after the 2013–2014 Euromaidan*, „Europe-Asia Studies” 68, 2016, <https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/09668136.2016.1174981?journalCode=ceas20> (dostęp: 20.02.2020); E. Golovakha, N. Panina, *The post-Soviet de-institutionalization and the formation of new social institutions in the Ukrainian society*, „Sociology: theory, methods, marketing” 4, 2001, s. 5–22; M. Karmazina, *Ukrainian multi-party system: Political Parties, Party Leaders and Political Blocs (late 1980 – early 2012)*, Kyiv 2012, <http://ipiend.gov.ua/publication/ukrainska-bahatopartijnist-politychni-partii-vyborchi-bloky-lidery-kinets-1980-kh-pochatok-2012-rr/> (dostęp: 20.02.2020); O. Rybiy, *Party System Institutionalization in Ukraine*, National University of Kyiv-Mohyla Academy, Kyiv 2013, http://demokratizatsiya.pub/archives/21_3_T8250N71P44Q0H47.pdf (dostęp: 20.02.2020); *Ukraine's party system evolution: 1990–2017*, red. Y. Yakymenko, Razumkov Centre, Kyiv 2017, s. 62, http://razumkov.org.ua/uploads/article/2017_PARTII_eng.pdf (dostęp: 20.02.2020).

rosyjskiego prezydenta Władimira Putina o pomoc w odzyskaniu władzy. W efekcie tych wydarzeń Rosja anektowała Krym w marcu 2014 r. oraz rozpoczęła operację specjalną, zwaną „Rosijską wiosną”, skutkującą początkiem długotrwałej wojny hybrydowej wojsk rosyjskich i separatystów³ w odrębnych częściach regionu Donbasu, który łączył poprzednio dwa ważne z punktu widzenia rozwoju gospodarki Ukrainy obwody – doniecki oraz ługański. Te wydarzenia spowodowały konieczność rozpisania przedterminowych wyborów prezydenckich, w których bezwzględne zwycięstwo uzyskał Piotr Poroszenko, który rozwiązał ukraiński parlament – Radę Najwyższą i ogłosił wybory. Odbyły się one w październiku 2014 r. W ich rezultacie wyłoniły się nowe podmioty polityczne na ukraińskiej scenie partyjnej. Wybory parlamentarne, jak również prezydenckie odbyły się w warunkach nadzwyczajnych, kiedy trwały krwawe walki o odzyskanie terenów w obwodach donieckim i ługańskim i pod dużą presją wywieraną przez Rosję w celu podporządkowaniu sobie Ukrainy. Dlatego przeprowadzone wybory parlamentarne w 2014 r. w Ukrainie zasługują na głębszą analizę. Jedną z najbardziej widocznych cech tych wyborów był udział i zwycięstwo partii politycznych z prawej strony spektrum politycznego, które jeszcze nigdy nie uzyskiwały tak znaczącego poparcia wśród społeczeństwa ukraińskiego. Ważnym elementem tych podmiotów politycznych stały się programy wyborcze, które odzwierciedlały plany na przyszłość tych stronnictw i ich aspiracje.

Wydarzenia 2013–2014 miały znaczący wpływ na system polityczny i system partyjny Ukrainy. Po upadku reżimu autorytarnego W. Janukowycza i jego ucieczce do Rosji przywrócono konstytucję Ukrainy w wersji z 2004 r., która przewidywała parlamentarno-prezydencki system rządów.

System wyborczy obowiązujący w przedterminowych wyborach w Ukrainie w 2014 r.

Analiza pozycjonowania ideologicznego partii została przeprowadzona na podstawie Comparative Manifesto Project, zaś jakościowa analiza programów politycznych będzie dokonana przede wszystkim na podstawie analizy programów prawicowych i centroprawicowych partii politycznych, które przekroczyły klauzulę zaporową w Ukrainie. Analiza pozycjonowania ideologicznego ukraińskich partii politycznych została przeprowadzona na podstawie kryteriów Comparative Manifesto Project, który jest największym i najważniejszym projektem badawczym, poświęconym gromadzeniu danych, co umożliwi analizę porównawczą. System kodowania opracowano w interdyscyplinarnej

³ Bojownicy prorosyjscy, którzy dokonywali zbrodni na miejscowej ludności ukraińskiej i walczyli przeciwko armii ukraińskiej.

współpracy politologów, socjologów i lingwistów, próbując przedstawić możliwie pełne spektrum zagadnień obecnych w dyskursie politycznym⁴.

W Ukrainie podczas wyborów parlamentarnych w latach 1998 i 2002 został przyjęty równoległy system mieszany, w którym 225 deputowanych wybierano w okręgach jednomandatowych, a 225 deputowanych w systemie proporcjonalnym z progiem wejścia do Rady Najwyższej 4%. Po Pomarańczowej Rewolucji w 2004 r. został wdrożony system proporcjonalny z pojedynczym okręgiem krajowym i progiem wejścia do Rady Najwyższej 3%. Był używany podczas wyborów parlamentarnych w latach 2006 i 2007. Przed wyborami w 2012 r. ponownie został wdrożony równoległy system mieszany z progiem wejścia do Rady Najwyższej 5%. Ten system po raz wtóry został wykorzystany w wyborach parlamentarnych w 2014 r. Ukraina przeszła cztery główne reformy systemu wyborczego – od systemu większościowego do mieszanego, a następnie do całkowicie proporcjonalnego systemu i z powrotem do mieszanego. Z tego powodu w niniejszym opracowaniu uwzględnia się wybory od 2007 r., kiedy został wdrożony system proporcjonalny, dla list partyjnych po raz drugi. Również wykorzystamy dla przeprowadzenia badania relewantność partii politycznej 5%, który był progiem wejścia do Rady Najwyższej od 2012 r.⁵

Na potrzeby odpowiedzi na pytania badawcze, zawarte w niniejszym artykule, wzięto pod uwagę kwestie społeczne, zagadnienia polityki zagranicznej, transformacji państwa, natomiast kwestie gospodarcze zostały pominięte, gdyż w wielu przypadkach są one spójne z programami partii centrowych, a nawet lewicowych. Toteż w niniejszym opracowaniu autorzy biorą pod uwagę zagadnienia, które zostały uwzględnione w programach wyborczych ukraińskich partii politycznych w wyborach parlamentarnych w roku 2014 r.: lustracja urzędników skorumpowanych i zakaz pełnienia przez nich funkcji publicznych, język ukraiński jako jedyny język państwowy, przystąpienie do Unii Europejskiej, przystąpienie do NATO, polityka zagraniczna wobec Rosji, powrót ukraińskich terenów podbitych przez Rosję, decentralizacja, postawa wobec Rewolucji Godności oraz główne hasła wyborcze stronnictw prawicowych i centroprawicowych. Ukraina od samego początku transformacji ustrojowej rozpoczęła „wielowektorową” politykę zagraniczną (działając na rzecz poprawy stosunków i z Rosją, i z Zachodem)⁶. W niniejszym opracowaniu uwzględniono tylko programy wyborcze tych partii prawicowych

⁴ *The Manifesto Project*, https://visuals.manifesto-project.wzb.eu/mpdb-shiny/cmp_dashboard_dataset/ (dostęp: 15.02.2020).

⁵ *Reforma systemu wyborczego w Ukrainie i jej wpływ na rozwój polityczny. Badania Parlamentu Europejskiego*, <https://voxukraine.org/uk/viborcha-reforma-v-ukrayini-ta-yiyi-vpliv-na-politichnij-rozvitok-doslidzhennya-yevroparlamentu/> (dostęp: 1.02.2020).

⁶ A. Szeptycki, *Janukowycz a sprawa polska*, „Nowa Europa Wschodnia”, <http://new.org.pl/4650-janukowycz-a-sprawa-polska> (dostęp: 15.02.2020).

i centroprawicowych w wyborach parlamentarnych 2014 r., które uzyskały w skali kraju ponad 5% poparcia wyborczego i dostały się do Rady Najwyższej.

Według W. Sokoła, aby zwyciężyć w wyborach partia lub koalicja wyborcza musi mieć atrakcyjny program. Jednakże program zależy także od szerszego kontekstu, np. od stanu państwa, w którym odbywają się wybory, od jego gospodarki czy celów polityki międzynarodowej. Zła sytuacja społeczno-ekonomiczna sprzyja recepcji haseł demagogicznych, oczekiwaniu przez wyborców „cudu” i nie tworzy z kolei klimatu dla programów merytorycznych, pozbawionych strony emocjonalnej. I odwrotnie: dobra sytuacja społeczno-gospodarcza stwarza zapotrzebowanie na programy rzeczowe, wyborcy poszukują bowiem poczucia stabilizacji⁷.

Cechą charakterystyczną kampanii wyborczej w 2014 r. było to, że partie polityczne zaczęły bardziej uwzględniać w swoich programach wyborczych możliwość przystąpienia do NATO, UE oraz zaczęły bardziej opowiadać się w obronie języka ukraińskiego, co przedstawiono w dalszej części niniejszego artykułu.

Postulaty programowe ukraińskich partii prawicowych i centroprawicowych w wyborach w 2014 r.

Opracowując programy wyborcze, partie polityczne musiały uwzględnić aktualną sytuację polityczną, gospodarczą i międzynarodową państwa, ponieważ powyższe kwestie nurtowały elektorat, o głosy którego toczyła się rywalizacja. W przedterminowych wyborach parlamentarnych w 2014 r. zwycięstwo w Ukrainie odniosły Front Ludowy i Blok Piotra Poroszenki.

Tabela 1. Wyniki wyborów do Rady Najwyższej Ukrainy prawicowych lub centroprawicowych partii politycznych w 2014 r. w skali kraju

Partie polityczne Ukrainy	Odsetek głosów w skali kraju
Front Ludowy	22,14%
Blok Piotra Poroszenki	21,81%
Partia Radykalna Oleha Liashki	7,44%
Wszzechukraińskie Zjednoczenie „Ojczyzna”	5,68%

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych CWK (Centralnej Komisji Wyborczej w Ukrainie), <http://www.cvk.gov.ua/> (dostęp: 10.02.2020).

⁷ W. Sokół, M. Żmigrodzki (red.), *Współczesne partie i systemy partyjne. Zagadnienia teorii i praktyki politycznej*, Lublin 2003, s. 197.

Dlatego, mając na uwadze wyniki wyborów parlamentarnych w 2014 r., w niniejszym opracowaniu przyjęto, że analizie zostaną poddane programy jedynie czterech stronnictw politycznych: Frontu Ludowego, Bloku Piotra Poroszenki, Partii Radykalnej Oleha Liashki oraz Wszzechukraińskiego Zjednoczenia „Ojczyzna”.

Tabela 2. Porównanie programów wyborczych prawicowych i centroprawicowych ukraińskich stronnictw politycznych w przedterminowych wyborach parlamentarnych w 2014 r.

Stronnicтво polityczne	Postawa wobec wzmocnienia sektora obrony i bezpieczeństwa	Postawa wobec decentralizacji państwa	Język ukraiński jako jedyny język państwowy	Postawa wobec przewyżczenia korupcji
Front Ludowy	pozytywna ⁸	pozytywna	pozytywna	pozytywna
Blok Piotra Poroszenki	pozytywna	pozytywna	pozytywna	pozytywna
Partia Radykalna Oleha Liashki	pozytywna	pozytywna	brak deklaracji	pozytywna
Wszzechukraińskie Zjednoczenie „Ojczyzna”	pozytywna	pozytywna	brak deklaracji	pozytywna

Źródło: opracowanie własne na podstawie programów wyborczych czterech stronnictw prawicowych: *Program wyborczy partii politycznej Front Ludowy*, <https://www.cvk.gov.ua/pls/vnd2014/wp502pf7171=182pt001f01=910.html> (dostęp: 12.02.2020); *Program wyborczy partii politycznej Blok Piotra Poroszenki*, <https://www.cvk.gov.ua/pls/vnd2014/wp502pt001f01=910pf7171=202.html> (dostęp: 12.02.2020); *Program wyborczy Partii Radykalnej Oleha Liashki*, <http://www.cvk.gov.ua/pls/vnd2014/WP502?pt001f01=910&pf7171=144> (dostęp: 12.02.2020); *Program wyborczy „Wszzechukraińskie Zjednoczenie «Ojczyzna»”*, <http://www.cvk.gov.ua/pls/vnd2014/WP502?pt001f01=910&pf7171=149> (dostęp: 12.02.2020).

Na początku warto przeanalizować główne postulaty wyborcze poszczególnych stronnictw politycznych i zdefiniować, do czego one nawoływały.

Pierwsze miejsce w tych wyborach parlamentarnych uzyskało stronnicтво Front Ludowy na czele z ówczesnym premierem Arsenijem Jatseniukiem. Na pierwszym miejscu w programie wyborczym tego stronnictwa politycznego pojawiły się kwestie aspiracji europejskich i partia oświadczyła, że „Naszym celem jest Ukraina Europejska”. Już na początku programu podkreślono że „Strategicznym celem partii jest silna, niezależna Ukraina, zdolna do obrony przed wrogiem zewnętrznym, gwarantująca bezpieczeństwo, gwarantująca prawa i wolności swoich obywateli oraz przeprowadzająca kompleksowe reformy niezbędne do osiągnięcia standardów europejskich. Osoba, jej interesy i potrzeby są w centrum naszego kursu politycznego. Głównym narzędziem są reformy systemowe przewidziane w układzie o stowarzyszeniu między Ukrainą a Unią Europejską.

⁸ Postawa „pozytywna” – oznacza, że partia uwzględniała w programie dane zagadnienie, popierała i szeroko je opisywała.

Naszymi głównymi celami są bezpieczeństwo i rozwój. Ukraina powinna stać się jednym z przykładów udanej transformacji na obszarze postradzieckim i w ciągu 20 lat wejść do pierwszej dwudziestki krajów według wskaźnika rozwoju społecznego. Przekształcenia oferowane w tym programie są sposobem na osiągnięcie tego celu⁹. Ważnym elementem programu Frontu Ludowego był rozwój Ukrainy, jej zbliżenie do europejskich standardów rządzenia, wyeliminowanie korupcji, decentralizacja i rozwój samorządu lokalnego. „Gromady powinny stać się kluczowym elementem całej konstrukcji państwowej, a samorządy lokalne – uzyskać stabilną bazę finansową dla wypełnienia rozszerzonych uprawnień”¹⁰.

Partia opowiadała się za kontynuacją reformy systemu politycznego Ukrainy, mającej na celu stworzenie wiarygodnych zabezpieczeń przed próbami uzurpacji władzy państwowej, próbami naruszenia podstawowej demokratycznej zasady podziału na władzę ustawodawczą, wykonawczą i sądowniczą.

Wśród pilnych postulatów znalazła się konieczność lustracji i zreformowania organów władzy. Rząd powinien stać się „dostępny” dla obywateli, w tym poprzez wprowadzenie e-administracji przejść do świadczenia usług administracyjnych tam, gdzie to możliwe, na zasadzie kompleksowej obsługi. Front Ludowy zapowiadał, że instytucje społeczeństwa obywatelskiego będą zaangażowane w rozwiązywanie najpilniejszych problemów rozwoju państwa i społeczeństwa. Ponieważ ważnym i pilnym do zahamowania był problem korupcji, w celu skuteczniejszego jej zwalczania partia opowiadała się za aktualizacją przepisów antykorupcyjnych i wprowadzeniem nowych praktyk antykorupcyjnych, takich jak:

- utworzenie niezależnego organu antykorupcyjnego,
- wprowadzenie oświadczeń majątkowych urzędników, polityków, sędziów, prokuratorów zarówno odnośnie do przychodów, jak i wydatków, z obowiązkową weryfikacją tych informacji,
- zaangażowanie społeczeństwa w proces monitorowania antykorupcyjnego,
- ujawnienie struktury własności przedsiębiorstw każdemu konkretnemu beneficjentowi,
- zmniejszenie liczby zezwoleń, organów kontrolnych i kontroli itp.¹¹

Partia opowiadała się także za gruntowną reformą organów ścigania i bezpieczeństwa, a także za prawdziwą reformą sądownictwa, która wymagałaby zwolnienia personelu albo jego zreformowania, jak i znacznych zmian instytucjonalnych¹². Jeszcze jedną ważną cechą charakterystyczną programu wyborczego Frontu Ludowego był postulat

⁹ *Program wyborczy partii politycznej Front Ludowy*, <https://www.cvk.gov.ua/pls/vnd2014/wp502pf7171=182pt001f01=910.html> (dostęp: 10.02.2020).

¹⁰ Ibidem.

¹¹ Ibidem.

¹² Ibidem.

odbudowy ze zniszczeń terenów Ukrainy okupowanych przez Rosję. „Po przebudowie terytoria te będą miały wszelkie szanse, aby stać się nowymi punktami wzrostu na Ukrainie, z pozbawieniem ich przestarzałych, szkodliwych dla środowiska gałęzi przemysłu oraz szybkim rozwojem nowoczesnych gałęzi przemysłu i usług”¹³.

Jeśli chodzi o politykę zagraniczną, to Front Ludowy w swoim programie wyborczym w 2014 r. opowiedział się jednoznacznie za Umową stowarzyszeniową między Ukrainą a Unią Europejską. Partia uważała, że najważniejszym zadaniem będzie przywrócenie integralności terytorialnej Ukrainy i wprowadzenie nowych sankcji wobec Rosji, którą uznawała za uzurpatora. Ugrupowanie to popierało używanie języka ukraińskiego jako jedyne go języka państwowego we wszystkich sferach życia społecznego.

Drugim wynikiem wyborczym w 2014 r. w Ukrainie uzyskało ugrupowanie polityczne Blok Piotra Poroszenki, które w swym programie wyborczym uwzględniło wiele elementów z programu wyborczego Frontu Ludowego, chociaż w głównym hasle programu nawoływano, by „żyć po nowemu”. W programie wyborczym wyjaśniano okoliczności powstania Euromajdanu. Powstał on, gdy ówczesne władze (prezydent Wiktor Janukowycz) w ostatniej chwili zrezygnowały z podpisania układu o stowarzyszeniu z UE. Chociaż niektórzy, w tym Blok Poroszenki, uważali, że to była tylko wymówka. Głównym powodem zdaniem partii Poroszenki było to, że ludzie stracili cierpliwość. Na rynku i ulicy pojawili się ludzie, którzy nie chcieli dalej żyć tak, jak kiedyś. Zarówno kraj jako całość, a zwłaszcza każdy obywatel, domagali się fundamentalnych zmian. Zauważano jednak, że nie będzie można zmienić Ukrainy, jeżeli obywatele sami się nie zmienią i nie zmienią swojego stosunku do własnego życia i mechanizmów funkcjonowania państwa. Za kraj dotknięty kryzysem wszyscy ponoszą odpowiedzialność. „Czas udzielić jasnej odpowiedzi, co to oznacza dla nas «żyć po nowemu»”¹⁴.

Kolejnym hasłem programowym Bloku Piotra Poroszenki było „żyć w wolności” i odnosiło się to do zagadnień społecznych i humanitarnych. Podkreślono, że Ukrainicy chcą być wolni, a próba ich zniewolenia, zarówno wewnętrzna, jak i zewnętrzna napotyka zdecydowany opór Ukraińców, co udowodnił Majdan i podjęcie walki przeciw rosyjskiej agresji. „Wolność ludu zależy od sposobu interakcji z władzami. Musimy stworzyć skuteczne mechanizmy publicznej, prawnej i politycznej kontroli nad działaniami władz. Elementem takiej kontroli jest możliwość obywateli otrzymywania kompleksowych informacji o decyzjach organów państwowych i samorządowych. Otwarta ma być również polityka kadrowa i działania każdego urzędnika i wysokiego urzędnika, jego mienie i dochody, a także koszty urzędników państwowych i ich rodzin”¹⁵. Autorzy programu zaznaczyli jednak, że aby to wszystko zapewnić, konieczne są liczne zmiany w systemie

¹³ Ibidem.

¹⁴ *Program wyborczy partii politycznej Blok Piotra Poroszenki*, <https://www.cvk.gov.ua/pls/vnd2014/wp502pt001f01=910pf7171=202.html> (dostęp: 10.02.2020).

¹⁵ Ibidem.

politycznym, które powinny, po pierwsze, zachować odnowioną parlamentarno-prezydencką formę rządu, w ramach której rząd tworzony byłby przez koalicję parlamentarną. Jednocześnie partia nalegała na konieczność zreformowania prawa wyborczego, aby przejść do wyboru parlamentu według systemu proporcjonalnego z otwartymi listami wyborczymi¹⁶.

Po drugie, konieczne jest zapewnienie pełnego ponownego uruchomienia władzy. Wybrane władze i samorządy, które straciły zaufanie ludzi, muszą zostać ponownie wybrane w wyborach przedterminowych. Zasada politycznej odpowiedzialności za utratę zaufania wyborców powinna stać się fundamentem ukraińskiej demokracji¹⁷.

Po trzecie, musi nastąpić decentralizacja władzy. Gromady lokalne powinny otrzymać więcej praw i środków do wykonywania swoich uprawnień. Władza wykonawcza w obwodach nie będzie należeć do mianowanych z góry gubernatorów, ale do komitetów wykonawczych utworzonych przez rady regionalne, które są wybierane przez wyborców¹⁸.

Życie w wolności oznacza także biegłą znajomość języka ojczystego. W każdym regionie Ukrainy język ukraiński będzie obowiązkowy zarówno w edukacji, jak i w polityce i pamięci historycznej. Partia opowiadała się za bezwzględny przestrzeganiem praw wszystkich mniejszości narodowych, dzięki czemu Ukraina pozostanie jednolitym, zjednoczonym państwem. W programie partii Blok Piotra Poroszenki zapowiedziano, że szczególną uwagę należy zwrócić na ochronę krymskich Ukraińców i Tatarów Krymskich jako rdzennej ludności Krymu¹⁹.

Postulowano także przejrzystą strukturę własnościową mediów, przy wsparciu ich konkurencyjności. Jako pilną sprawę traktowano utworzenie telewizji publicznej.

W polityce zagranicznej priorytetem partii było pełne członkostwo Ukrainy w Unii Europejskiej, po to, by żyć w „nowej, wolnej rodzinie”. „Droga do UE jest dla nas instrumentem, zachętą do zmiany kraju i wprowadzenia europejskich standardów życia”²⁰ – napisano w programie wyborczym w 2014 r.

Wiele uwagi i troski poświęcono stosunkowi do Rosji i jej agresji wobec Ukrainy. Zdecydowanie opowiedziano się za powrotem tymczasowo (jak podkreślono) okupowanego Krymu i przeciwko mocarstwowej polityce Rosji. Jednoznacznie opowiedziano się za wzmocnieniem pozycji języka ukraińskiego i pełnym członkostwem Ukrainy w Unii Europejskiej.

W programie opowiedziano się za walką z korupcją. Partia postulowała hasło „Żyć uczciwie!”, co oznaczało, że w Ukrainie mają zwyciężyć zasady państwa prawa i spra-

¹⁶ Reforma systemu wyborczego w Ukrainie już od dłuższego czasu jest ważnym tematem dyskusji politycznej wśród stronnictw politycznych i została uwzględniona w wielu dokumentach wyborczych, w tym także w programie wyborczym Bloku Piotra Poroszenki.

¹⁷ *Program wyborczy partii politycznej Blok Piotra Poroszenki*, op. cit. (dostęp: 10.02.2020).

¹⁸ *Ibidem*.

¹⁹ *Ibidem*.

²⁰ *Ibidem*.

wiedliwości. Zasady te wymagają jednak istnienia przejrzystych i spójnych przepisów prawnych, dostępnego, uczciwego, bezstronnego i konkurencyjnego sądownictwa, nieodwracalności kary za przestępstwo, gwarancji poszanowania podstawowych praw człowieka, ograniczenia ingerencji państwa w życie prywatne i publiczne²¹. Chcąc osiągnąć te cele priorytetami – zdaniem polityków partii – były:

- lustracja antykorupcyjna organów sądowych, ścigania, organów podatkowych i celnych;
- ustanowienie publicznej kontroli nad mianowaniem i działaniami sędziów oraz ustanowienie systemu ich autonomicznego, niezależnego od władzy ustawodawczej i wykonawczej funkcjonowania,
- utworzenie profesjonalnego korpusu urzędników służby cywilnej, ich ochrona socjalna i wzmocnienie odpowiedzialności,
- promowanie walki z korupcją,
- uświadamianie społeczeństwu, że ofiarowanie i wręczenie łapówki jest równie niemoralne, jak jej żądanie i wzięcie²².

Jako kolejne niezbędne hasło programu postulowano działania na rzecz zwiększenia bezpieczeństwa, stąd w programie pojawiło się hasło „Żyć bezpiecznie”. Chcąc zapewnić bezpieczeństwo zewnętrzne za konieczne uznano patriotyczne zjednoczenie ludzi w walce z najeźdźcami. „Nie pozwolimy na rozbrat w społeczeństwie i konfrontację na podstawie języka, ideologii, religii. Razem będziemy bronić każdą wioskę i miasto, każdą rodzinę przed agresją wroga”²³. Za priorytet uznano walkę polityczną i dyplomatyczną o przywrócenie tymczasowo okupowanego Krymu i zachowanie integralności terytorialnej Ukrainy. Ponieważ dostrzegano, że Ukraina musi zapewnić własną obronę, więc postulowano, iż istnieje potrzeba znacznego wzrostu kosztów modernizacji i wzmocnienia sił zbrojnych i innych struktur chroniących kraj przed agresją zewnętrzną. Przestrzegano Ukraińców, że „Czasy nieuzasadnionego pacyfizmu minęły. Wzmocnienie zdolności obronnych kraju powinno być sprawą ogólnonarodową, sprawą wszystkich i każdego. Nasz kompleks wojskowo-przemysłowy jest w stanie zaspokoić większość potrzeb armii i dać impuls rewitalizacji potencjału przemysłowego Ukrainy na poziomie zaawansowanych technologii”²⁴.

Blok Piotra Poroszenko, według autorów „The Manifesto Project Dataset”, należy do grupy partii konserwatywnych²⁵.

Trzecia pod względem poparcia społecznego, w wyborach 2014 r. do Rady Najwyższej Ukrainy, Partia Radykalna Olega Liashki również w swoim programie wyborczym

²¹ Ibidem.

²² Ibidem.

²³ Ibidem.

²⁴ Ibidem.

²⁵ *The Manifesto Project*, https://visuals.manifesto-project.wzb.eu/mpdb-shiny/cmp_dashboard_dataset/ (dostęp: 14.02.2020).

ustosunkowała się do wszystkich interesujących nas zagadnień. To stronnictwo polityczne nie postulowało konkretnego hasła politycznego. Natomiast w programie wyborczym zostały uwzględnione kwestie dotyczące polityki zagranicznej, NATO, Unii Europejskiej, zwalczania korupcji, obrony i bezpieczeństwa kraju.

Początek programu wyborczego nawiązywał do problemów, z którymi spotkała się Ukraina w 2014 r., a przede wszystkim do wyjawienia woli bycia państwem niezależnym i zdecydowanym z bronią w rękę i gotowością obrony suwerenności. W radykalny sposób, co nawiązywało do nazwy ugrupowania, określono powinności partii: „Musimy oczyścić władzę od zdrajców i złodziei, wzmocnić obronę kraju i zbudować dobrze prosperujący kraj dla godnego życia Ukraińców. To dla nas praca – radykalnych, energicznych, zdeterminowanych i bezkompromisowych patriotów. Jesteśmy gotowi podejmować odważne decyzje i wprowadzać je w życie”²⁶.

Wśród priorytetów Radykalna Partia Oleha Liashki wyznaczyła stworzenie społeczeństwa równych szans i wspólnego dobrobytu. „Właśnie tego potrzebujemy przede wszystkim, aby wygrać wojnę. Zmienimy władzę i stworzymy warunki dla ożywienia gospodarki i przemysłu. Nowa baza materiałowa i techniczna pomoże nam narodzić niezależną i silną Ukrainę”²⁷ – napisano w programie. Ważnym elementem programu wyborczego była także kwestia pozbycia się separatystów z Ukrainy i przywrócenie państwu statusu nuklearnego²⁸.

Chcąc pozbyć się Rosjan na wschodzie Ukrainy, apelowano, by cały kraj wspierał Front Wschodni. W tym celu głoszono stworzenie jednostek partyzanckich oraz przygotowanie cywilów do obrony dużych miast. Z kolei państwo miało zapewnić rannym i ich rodzinom opiekę socjalną. Państwo miało też objąć opieką socjalną rodziny poległych w obronie Ukrainy²⁹. Dążąc do zapewnienia suwerenności Ukrainy Partia Radykalna zapowiadała przywrócenie statusu nuklearnego Ukrainie³⁰.

Partia głosiła też zapowiedź zniszczenia wewnętrznych wrogów. „Zostaną ukarani politycznie i kryminalnie: wilkołaki i sabotażyści z Rady Najwyższej, separatystyczni urzędnicy na Wschodzie, skorumpowani policjanci i złodzieje-biznesmeni, którzy płacą najemnikom za zabijanie Ukraińców. Oligarchowie, którzy bezpośrednio zorganizowali separatystów, oddadzą swoją własność państwu. Musimy odbudować infrastrukturę zniszczonego Donbasu. A te pieniądze będą przydatne do stworzenia materialnych i społecznych warunków dla uchodźców, aby mogli wrócić do domu”³¹.

²⁶ Program wyborczy Partii Radykalnej Oleha Liashki, <http://www.cvk.gov.ua/pls/vnd2014/WP502?pt001f01=910&pf7171=144> (dostęp: 10.02.2020).

²⁷ Ibidem.

²⁸ Ibidem.

²⁹ Ibidem.

³⁰ Ibidem.

³¹ Ibidem.

Wśród ważnych zagadnień omówionych w programie Partii Radykalnej znalazły się także reforma polityczna, lustracja i walka z korupcją oraz decentralizacja: „Korupcję na widły! (...) Partia Radykalna zniszczy łapówkarstwo. W odpowiedzi na skargi obywateli zostanie utworzony publiczny korpus antykorupcyjny. W korpusie tym znajdą się bezkompromisowi weterani wojenni ze Wschodu. Kolejnym skutecznym narzędziem jest technika prowokowania łapówkarstwa poprzez natychmiastowe aresztowanie i ukaranie przyjmującego łapówkę. Ich własność – oficjalna i nieoficjalna – zostanie znacjonalizowana. System kontroli wydatków będzie działał – niech każdy urzędnik udowodni legalność swojej własności. Usuniemy oligarchów z zarządzania przedsiębiorstwami państwowymi (...). Oligarchowie zapłacą za prywatyzację przedsiębiorstw, które kupili za grosze i które przynoszą im zyski. W przeciwnym razie przedsiębiorstwa te zostaną ponownie zwrócone do państwa”³².

Partia Radykalna zapowiadała całkowitą wymianę personelu organów ścigania. W sprawie reformy politycznej planowano pełną lustrację, w tym przeprowadzanie weryfikacji działań lokalnych urzędników. Zabieg ten miał, w opinii zwolenników programu, pokazać, czy urzędnik ukraść lub wziął łapówki, a także jak traktował ludzi. Na podstawie wyników kontroli albo urzędnik pozostanie na stanowisku, albo zostanie zwolniony. To działanie miało na celu znaczne zmniejszenie biurokracji³³.

Władza miała podlegać decentralizacji. „Nadamy wybranemu przywódcy gromady prawo do podejmowania wszystkich ważnych decyzji dla ludzi – bez żadnych wskazówek ze strony centrum. A gromada stanie się pełnoprawnym zarządcą gruntów, budynków i wyposażenia. Większość pobranych podatków pozostanie na miejscu. Same gromady muszą odpowiedzialnie korzystać z tych funduszy. Damy także gromadom prawo do przeprowadzania referendum w celu rozwiązania ważnych problemów”³⁴ – deklarowano w programie Partii Radykalnej.

Zapowiadane działania decentralizacji zadań państwa miały sprawić, że system zarządzania politycznego stanie się elastyczny i skuteczny. W ten sposób chciano pokrzyżować plany Putina dotyczące wewnętrznego podziału na Ukrainie i zapobiec tak zwanej federalizacji³⁵.

Partia Radykalna, według autorów „The Manifesto Project Dataset”, należy do grupy partii konserwatywnych³⁶.

Czwarta pod względem poparcia społecznego w wyborach 2014 r. do Rady Najwyższej partia Wszechukraińskie Zjednoczenie „Ojczyzna”, którego liderką była Julia

³² Ibidem.

³³ Ibidem.

³⁴ Ibidem.

³⁵ Ibidem.

³⁶ *The Manifesto Project*, https://visuals.manifesto-project.wzb.eu/mpdb-shiny/cmp_dashboard_dataset/ (dostęp: 15.02.2020).

Tymoszenko uwzględniła wszystkie kwestie dotyczące polityki humanitarnej i polityki zagranicznej. Głównym hasłem programu i kampanii wyborczej tego stronnictwa politycznego było „Ukraina zwycięży!”. W programie zauważono, że „Niepodległość Ukrainy znalazła się pod bezpośrednim zagrożeniem agresji wojskowej ze strony Federacji Rosyjskiej. W Donbasie od dawna już nie ma operacji antyterrorystycznej, ale prowadzona jest tam prawdziwa wojna. W celu powstrzymania agresora, Ukraina musi stać się znacznie mocniejsza, a władze bardziej zdeterminowane. Wszelkie rozmowy pokojowe mogą być prowadzone wyłącznie z punktu widzenia zachowania integralności terytorialnej, suwerenności Ukrainy, integracji europejskiej i euroatlantyckiej” – zapowiadano w programie partii „Ojczyzna”³⁷.

Partia deklarowała, że celem jej działalności jest przywrócenie sprawiedliwości, zbudowanie potężnej armii, transformacji kraju, likwidacja chaosu w gospodarce i walka z korupcją. „Nie mamy prawa oddać ani jednego skrawka ziemi”³⁸ – zapowiadano i odwoływano się do Rewolucji Godności, w której Ukraińcy pokazali, że mają wszystkie atrybuty, by zwyciężyć w walce z Rosją³⁹.

Dużo miejsca w programie wyborczym Wszechukraińskiego Zjednoczenia „Ojczyzna” poświęcono polityce zagranicznej, rozszerzeniu NATO, wsparciu wojska i sektora obronnego. Zapowiadano zorganizowanie obozu Naczelnego Wodza, z którego pomocą prezydent będzie kierował obroną państwową, oczyszczenie armii ze zdrajców, usunięcie niekompetentnych generałów. Żołnierzom ATO⁴⁰ planowano nadanie statusu militarnego, godnego wynagrodzenia. Proponowano nałożenie ukraińskich sankcji na Rosję, wyegzekwowanie uznania jej jako agresora i sponsora terroryzmu, a DNR (Doniecka Republika Ludowa) i ŁNR (Ługańska Republika Ludowa) uznać za organizacje terrorystyczne⁴¹. Domagano się także powrotu Krymu, zmuszenia Rosji przed sądami międzynarodowymi do zrekomensowania strat za okupację Krymu i części Donbasu.

Partia „Ojczyzna” domagała się promowania powrotu wysiedleńców i odbudowy zniszczonych miast oraz głosiła utworzenie na wyzwolonych terytoriach nowych organów ścigania i sądowych⁴².

Liderzy partii „Ojczyzna” popierali najważniejszą zasadę NATO – jeden za wszystkich i wszyscy za jednego. Ponieważ Pakt Północnoatlantycki to system bezpieczeństwa zbiorowego, ale także demokracja, głoszono wolę wstąpienia do niego po przeprowadze-

³⁷ Program wyborczy „Wszechukraińskie Zjednoczenie «Ojczyzna»”, <http://www.cvk.gov.ua/pls/vnd2014/WP502?pt001f01=910&pf7171=149> (dostęp: 10.02.2020).

³⁸ Ibidem.

³⁹ Ibidem.

⁴⁰ Antyterrorystyczna Operacja na wschodzie Ukrainy – kompleks działań wymierzonych przeciwko nielegalnym formacjom wojennym, które zajęły część terytorium obwodów donieckiego i ługańskiego na wschodzie Ukrainy. Wiosną 2014 r., po aneksji Krymu, rozpoczęła się tzw. „Rosyjska Wiosna” w Donbasie inspirowana i wspierana przez Rosję.

⁴¹ Ibidem.

⁴² Ibidem.

niu reform i zwiększeniu inwestycji w Ukrainie. Przynależność do NATO postrzegano jako gwarancję dla obywateli ukraińskich wolności i pokoju, niezawodną obronę przed wkroczeniem Kremla do Ukrainy. Za konieczne uznawano przyjęcie ustawy w sprawie konkretnego planu i harmonogramu reform mających na celu przekształcenie Ukrainy w potencjalnego członka Sojuszu. Kontrolę nad jego wdrażaniem miała sprawować opinia publiczna. Planowano więc wzmocnić Siły Zbrojne Ukrainy i zapewnić ich ponowne wyposażenie na podstawie standardów wojskowych NATO. W programie zapowiedziano przeprowadzenie ogólnoukraińskiego referendum w sprawie przystąpienia do NATO w dniu przedterminowych wyborów parlamentarnych – 26 października 2014 r.⁴³

Wszzechukraińskie Zjednoczenie „Ojczyzna” zdecydowanie wypowiedziało się za przystąpieniem Ukrainy do Unii Europejskiej. „Ukraińcy bronią prawa do europejskiej przyszłości podczas Majdanu i dziś, mając broń w rękach, bronią go. Nasz cel pozostaje niezmienny — Ukraina musi stać się integralną częścią zjednoczonej Europy”⁴⁴. Chcąc zrealizować ten postulat planowano ratyfikować i niezwłocznie wdrożyć umowę o stowarzyszeniu z UE, a także wzmocnić współpracę z UE w dziedzinie wspólnej polityki bezpieczeństwa i obrony. Młodzi ludzie mieliby otrzymać dotacje rządowe na studia wyższe i staże w Europie⁴⁵. Planowano działania zmierzające do zakończenia wdrażania procedur dotyczących bezwizowego podróżowania do krajów UE i osiągnięcie pełnego członkostwa Ukrainy w Unii Europejskiej⁴⁶.

Oprócz tego, program zawierał deklaracje przezwyciężenia korupcji i przeprowadzenia lustracji urzędników⁴⁷. By to osiągnąć, za niezbędne uznano przyjęcie ustawy o lustracji i ustanowienie niezależnej państwowej komisji lustracyjnej. Planowano zakazać pełnienia funkcji publicznych politykom pracującym dla reżimu Janukowycza, którzy 16 stycznia głosowali za ustawami dyktatorskimi, a byli podejrzani o korupcję⁴⁸. W programie zapowiedziano stworzenie niezależnego Biura Antykorupcyjnego z prawem do kontrolowanego wręczania łapówek i sprawdzania wykrywaczem kłamstw, zmniejszenia znacząco liczby pracowników rządowych, a ci, którzy przejdą weryfikację, mieliby otrzymać znacznie wyższe uposażenie. Dążono do zobowiązania urzędników i posłów do deklarowania nie tylko dochodów, ale także wydatków, oraz chciano, by ich deklaracje podatkowe były publikowane online⁴⁹. Co ważne, opowiedziano się za dostosowaniem prawodawstwa w zakresie sądów, prokuratorów, Służby Bezpieczeństwa Ukrainy, Policji, służby cywilnej do standardów UE i wymogów antykorup-

⁴³ Ibidem.

⁴⁴ Ibidem.

⁴⁵ Ibidem.

⁴⁶ Ibidem.

⁴⁷ Ibidem.

⁴⁸ Ibidem.

⁴⁹ Ibidem.

cyjnych i wprowadzenie maksymalnej odpowiedzialności karnej za korupcję i przekupstwo. Każdy urzędnik i jego rodzina mieliby udowodnić źródła pochodzenia ich majątku. Każdy, kto nie przejdzie kontroli, miałby zostać zwolniony, a nieruchomość zostałaby skonfiskowana. Osoby na stanowiskach publicznych miałyby zrezygnować z prowadzenia własnych firm i biznesu⁵⁰.

Proponowano przyjęcie ustawy o opozycji parlamentarnej z prawem do mianowania szefa Najwyższej Izby Księgowej w celu kontroli wydatków budżetowych. Ponadto partia „Ojczyzna” proponowała wprowadzenie mechanizmu prywatnego oskarżenia, w którym obywatele mieliby prawo rejestrowania swojej komunikacji z urzędnikami i odwoływania się do sądu w celu pociągnięcia ich do odpowiedzialności za nadużycia. Przewidywano także reformę w obsłudze obywateli w urzędach, polegającą na utworzeniu sieci „centra usług administracyjnych”, po to, by obywatel w jednym miejscu, bez kolejek i łapówek, mógł otrzymać pełny pakiet usług od państwa⁵¹.

Wszuchukraińskie Zjednoczenie „Ojczyzna”, według autorów „The Manifesto Project Dataset”, należy do grupy partii konserwatywnych⁵².

Tabela 3. Porównanie programów wyborczych prawicowych i centroprawicowych ukraińskich stronnictw politycznych w przedterminowych wyborach parlamentarnych w 2014 r.

Stronictwo polityczne	Postawa wobec Unii Europejskiej	Udział lub rozszerzenie NATO	Postawa wobec Rosji
Front Ludowy	pozytywna	pozytywna	negatywna ⁵³
Blok Piotra Poroszenki	pozytywna	pozytywna	negatywna
Partia Radykalna Oleha Liashki	pozytywna	pozytywna	negatywna
Wszuchukraińskie Zjednoczenie „Ojczyzna”	pozytywna	pozytywna	negatywna

Źródło: opracowanie własne na podstawie programów wyborczych czterech partii ukraińskich.

Wykazano, że programy wyborcze prawicowych i centroprawicowych partii ukraińskich w wyborach parlamentarnych w 2014 r. mają wspólne cechy, a szczególnie wzmocnienie sektora obrony i bezpieczeństwa Ukrainy, decentralizację, przewycięże-

⁵⁰ Ibidem.

⁵¹ Ibidem.

⁵² *The Manifesto Project*, https://visuals.manifesto-project.wzb.eu/mpdb-shiny/cmp_dashboard_dataset/ (dostęp: 15.02.2020).

⁵³ Postawa „negatywna” – oznacza, że partia miała negatywny stosunek do polityki zagranicznej Rosji, do agresji Rosji wobec Ukrainy i okupacji terytoriów ukraińskich.

nie korupcji, przystąpienie do Unii Europejskiej oraz do NATO i negatywne stanowisko wobec Rosji. Tylko dwa ugrupowania polityczne uwzględniły w swych programach wyborczych, że język ukraiński musi pozostać jako jedyny obowiązujący język państwowy (Blok Piotra Poroszenki i Front Ludowy).

Również zbieżnym punktem w uwzględnionych programach wszystkich zaprezentowanych powyżej partii opracowanych jest integracja lub przystąpienie do UE. Ugrupowania będące przedmiotem opracowania opowiedziały się za członkostwem w tej organizacji. Ważnym elementem programów wyborczych była postawa wobec Rosji, Unii Europejskiej i NATO. Rosja w programach wyborczych partii prawicowych i centroprawicowych została uznana jako agresor, który ma ponieść odpowiedzialność za inwazję. Również te partie polityczne opowiadały się za rozszerzeniem NATO i włączeniem Ukrainy do Sojuszu Północnoatlantyckiego oraz za przystąpieniem do Unii Europejskiej.

Wnioski

W zaprezentowanych powyżej badaniach przedstawiono analizę pozycjonowania ideologicznego ukraińskich partii prawicowych i centroprawicowych, przygotowanego na podstawie danych projektu badawczego Comparative Manifesto Project oraz programów wyborczych tych ugrupowań. W wyniku badań pozytywnie zweryfikowano wszystkie trzy hipotezy badawcze.

W odpowiedzi na pierwsze pytanie badawcze należy stwierdzić, że najważniejszymi kwestiami społecznymi, podejmowanymi przez ukraińskie prawicowe i centroprawicowe partie polityczne zwycięskie w wyborach w 2014 r., był postulat lustracji skorumpowanych urzędników i zakaz pełnienia przez nich funkcji publicznych, a także sprawy związane z zapowiedziami, by język ukraiński został uznany za jedyny język państwowy. O ile wszystkie cztery główne ugrupowania polityczne jednoznacznie opowiedziały się za programami walki z korupcją, o tyle tylko Front Ludowy i Blok Piotra Poroszenki opowiedziały się za tym, by język ukraiński obowiązywał na Ukrainie jako jedyny język państwowy.

Drugi problem badawczy sformułowany na potrzeby niniejszych badań dotyczył polityki zagranicznej Ukrainy. Tu jednoznacznie trzeba stwierdzić, że zwycięskie ugrupowania prawicowe i centroprawicowe wskazały na konieczność wstąpienia Ukrainy do NATO i UE. Jednomyślnie były także w negatywnym stosunku do Rosji.

Odnosnie do trzeciego pytania badawczego, dotyczącego propozycji transformacji ustroju politycznego Ukrainy, również pojawiła się zgodność programowa. Wszystkie cztery główne partie polityczne głosiły postulaty decentralizacji państwa, w tym stworzenie stabilnej bazy finansowej samorządom wyposażonym w większe kompetencje.

Tu warto podkreślić, że Blok Piotra Poroszenki proponował odnowienie systemu parlamentarno-prezydenckiego, w ramach którego rząd byłby powoływany przez koalicję parlamentarną. Wszystkie badane partie opowiedziały się za wzmocnieniem sektora obrony i bezpieczeństwa.

Z przeprowadzonej analizy programów ukraińskich partii prawicowych i centrowych wynika, że mimo pojawiających się różnic partie te łączyły kwestie stosunku doustracji, korupcji, decentralizacji państwa, wzmocnienia sektora obrony i bezpieczeństwa, opowiadanie się za rozszerzeniem NATO i UE o Ukrainę oraz, co oczywiste w kontekście trwającego konfliktu militarnego z Rosją, wrogi do niej stosunek.

Bibliografia

- Baluk W., *Wybory parlamentarne i przetargi koalicyjne na Ukrainie w 2014 roku*, <https://journals.umcs.pl/we/article/download/3667/2695/>.
- Fedorenko K., Rybiy O., Umland A., *The Ukrainian Party System before and after the 2013–2014 Euromaidan*, "Europe-Asia Studies" 68, 2016, <https://www.tan-dfonline.com/doi/abs/10.1080/09668136.2016.1174981?journalCode=ceas20/>.
- Golovakha E., Panina N., *The post-Soviet de-institutionalization and the formation of new social institutions in the Ukrainian society*, "Sociology: theory, methods, marketing" 4, 2001, s. 5–22.
- Hajduk J., Stępniewski T., *Wojna hybrydowa Rosji z Ukrainą: uwarunkowania i instrumenty*, „Studia Europejskie” 4, 2015, https://www.ce.uw.edu.pl/pliki/pw/4-2015_hajduk.pdf/.
- Karmazina M., *Ukrainian multi-party system: Political Parties, Party Leaders, and Political Blocs (late 1980 – early 2012)*, Kyiv 2012, <http://ipiend.gov.ua/publication/ukrainska-bahatopartiijnist-politychni-partii-vyborchi-bloky-lidery-kinets-1980-kh-pochatok-2012-rr/>.
- Lachowski T., *Ukraina po Rewolucji Godności. Prawa człowieka – tożsamość narodowa*, red. T. Lachowski, V. Mazurenko, Uniwersytet Łódzki, Bookmarked Publishing & Editing, Łódź–Olsztyn 2017, https://www.academia.edu/35517640/Ukraina_po_Rewolucji_Godno%C5%9Bci._Prawa_cz%C5%82owieka_to%C5%BCsamo%C5%9B%C4%87_narodowa_red._T._Lachowski_V._Mazurenko_Uniwersytet_%C5%81%C3%B3dzki_Bookmarked_Publishing_and_Editing_%C5%81%C3%B3d%C5%BA-Olsztyn_2017_262_s/.
- Program wyborczy „Wszechukraińskie Zjednoczenie «Ojczyzna»*”, <http://www.cvk.gov.ua/pls/vnd2014/WP502?pt001f01=910&pf7171=149/>.
- Program wyborczy partii politycznej Blok Piotra Poroszenki*, <https://www.cvk.gov.ua/pls/vnd2014/wp502pt001f01=910pf7171=202.html/>.
- Program wyborczy partii politycznej Front Ludowy*, <https://www.cvk.gov.ua/pls/vnd2014/wp502pf7171=182pt001f01=910.html/>.
- Program wyborczy Partii Radykalnej Oleha Liaszki*, <http://www.cvk.gov.ua/pls/vnd2014/WP502?pt001f01=910&pf7171=144/>.

- Reforma systemu wyborczego na Ukrainie i jej wpływ na rozwój polityczny. Badania Parlamentu Europejskiego*, <https://voxukraine.org/uk/viborcha-reforma-v-ukrayini-ta-yiyi-vpliv-na-politichnij-rozvitok-doslidzhennya-yevroparlamentu/>.
- Rybiy O., *Party System Institutionalization in Ukraine. The National University of Kyiv-Mohyla Academy*, Kyiv 2013, http://demokratizatsiya.pub/archives/21_3_T8250N71P44Q0H47.pdf/.
- Sula P., *Partie małe w wybranych państwach Europy Środkowo-Wschodniej w latach 1989–2016*, Księgarnia Akademicka, 2018.
- Szeptycki A., *Janukowycz a sprawa Polska*, „Nowa Europa Wschodnia”, <http://new.org.pl/4650-janukowycz-a-sprawa-polska/>.
- The Manifesto Project*, https://visuals.manifesto-project.wzb.eu/mpdb-shiny/cmp_dashboard_dataset/.
- Ukraine's party system evolution: 1990–2017*, red. Y. Yakymenko, Razumkov Centre, Kyiv 2017, http://razumkov.org.ua/uploads/article/2017_PARTII_eng.pdf/.
- Współczesne partie i systemy partyjne. Zagadnienia teorii i praktyki politycznej*, red. W. Sokół, M. Żmigrodzki, Wydawnictwo UMCS, Lublin 2003.

Postulates of right-wing and center-right political parties in Ukrainian parliamentary elections of 2014 – a comparative analysis of selected issues

Summary: This article discusses selected postulates made by victorious right-wing and center-right political parties in Ukraine's pre-term parliamentary elections of 2014. The election programs of political parties that cleared the election threshold are compared. The ideology behind political programs based on the Comparative Manifesto Project is discussed. The paper identifies common areas in the election programs of right-wing and center-right parties, in particular their negative attitudes towards Russia and, in most part, their pro-EU and pro-NATO sentiments. The victorious right-wing and center-right parties advocated for strengthening the role of Ukrainian as the official language, greater integration with the EU, decentralization, implementation of strict anti-corruption measures, recovery of lost territories, and the reintegration of Crimea and Donbass. Most right-wing and center-right parties that cleared the election threshold in Ukrainian elections uphold conservative values.

Keywords: electoral programs, right-wing political parties, Ukraine, parliamentary elections, election threshold, differences in political programs